

აბსტრაქტი. სამეცნიერო ნაშრომის „ეკონომიკური ზრდის და განვითარების დეტერმინანტები გლობალიზაციის თანამედროვე გამოწვევების პირობებში“ მიზანია გლობალიზაციის თანამედროვე თავისებურებების იდენტიფიცირება, ეკონომიკური ზრდის და განვითარების მთავარი დეტერმინანტების გამოვლენა, მათი სპეციფიკის დახასიათება, ამ მიმართებით საქართველოს ძირითადი გამოწვევების დაფიქსირება და შესაბამისი რეკომენდაციების ჩამოყალიბება.

მსოფლიო ცივილიზაცია გამოირჩევა განუზღვრელობის განსაკუთრებით მაღალი ხარისხით, რასაც განაპირობებენ საზოგადოების სხვადასხვა სფეროში მიმდინარე პროცესები, რომლებიც თავისი მოქმედების არეალით სცილდებიან კონკრეტული ერთი სფეროს საზღვრებს და უკვე ხშირ შემთხვევაში არის სხვა სფეროებში მნიშვნელოვანი, ზოგჯერ კრიზისული შოკური ეფექტების გამომწვევი მიზეზი.

ყოველი სახელმწიფოსთვის უმნიშვნელოვანესი ხდება პირველ რიგში თავისი ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური სისტემის ფუნციონირების მდგრადობის უზრუნველყოფა, რაც აქტუალური გახდა ჯერ კიდევ ტურბულენტური გლობალიზაციის გარემოში. ქვეყნის მდგრადობა დამოკიდებულია მისი სოციალურ-ეკონომიკური უსაფრთხოების დონეზე, რაც წარმოადგენს კომპლექსურ პრობლემას და მოიცავს ეკონომიკურ, სოციალურ, ეკოლოგიურ, ტექნოლოგიურ და საზოგადოების ცხოვრების სხვა სფეროებს. აქედან გამომდინარე, აქტუალურია ქვეყნის ეკონომიკური ზრდის და განვითარების დეტერმინანტების გამოვლენისას სოციალურ-ეკონომიკური კონცეფციის გამოყენება, ეკონომიკური და არაეკონომიკური ფაქტორების სისტემური წარმოდგენა და ანალიზი.

გამოყოფილია ეკონომიკური ზრდის და განვითარების ისეთი დეტერმინანტები, როგორცაა განუზღვრელობის მაღალი დონე, კლიმატის გლობალური ცვლილება, ცოდნაზე დაფუძნებული ეკონომიკის ფორმირება, კულტურის და ფასეულობების მახასიათებლები. გამოთქმულია მოსაზრებები საქართველოსთვის აღნიშნული გამოწვევების და დეტერმინანტების შესაბამისი რეკომენდაციების შესახებ.

სამიზნო სიტყვები: ტურბულენტური და კონფრონტაციული გლობალიზაცია, განუზღვრელობა, ქვეყნის ეკონომიკური ზრდის და განვითარების დეტერმინანტები, ეროვნული კულტურის თავისებურებები.

შესავალი. დღეს მსოფლიო ცივილიზაცია გამოირჩევა განუზღვრელობის (გაურკვევლობის) განსაკუთრებით მაღალი ხარისხით, რასაც განაპირობებენ საზოგადოების სხვადასხვა სფეროში მიმდინარე პროცესები, რომლებიც თავისი მოქმედების არეალით სცილდებიან საკუთრივ კონკრეტული ერთი სფეროს საზღვრებს და უკვე ხშირ შემთხვევაში არაიან სხვა სფეროებში მნიშვნელოვანი, ზოგჯერ კრიზისული შოკური ეფექტების გამომწვევი მიზეზი (Bedianashvili, 2021).

თანამედროვე პირობებში ნებისმიერი ქვეყნის ეკონომიკური ზრდის ტემპების და განვითარების მიმართულებების განსაზღვრაში განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ორ ფაქტორს - მის მიერ არჩეულ და რეალიზებულ ეკონომიკური პოლიტიკას და ეკონომიკის ადაპტაციის უნარს შიგა და გარე შოკების მიმართ (BonHoKoo & Dwight H. Perkins, 1995).

აქტუალობა. კონფრონტაციული (Papava, 2022a) გლობალიზაციის გარემოში ყოველი სახელმწიფოსთვის უმნიშვნელოვანესი ხდება პირველ რიგში თავისი ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური სისტემის ფუნციონირების მდგრადობის უზრუნველყოფა, რაც აქტუალური გახდა ჯერ კიდევ ტურბულენტური გლობალიზაციის პროცესების გარემოში. ქვეყნის მდგრადობა დამოკიდებულია მისი სოციალურ-ეკონომიკური უსაფრთხოების დონეზე, რაც

თავის მხრივ, წარმოადგენს კომპლექსურ პრობლემას და ჩაერთავს ეკონომიკურ, სოციალურ, ეკოლოგიურ, ტექნოლოგიურ და საზოგადოების ცხოვრების სხვა სფეროებს. აქედან გამომდინარე, აქტუალურია ქვეყნის ეკონომიკური ზრდის და განვითარების დეტერმინანტების გამოვლენისას სოციალურ-ეკონომიკური კონცეფციის გამოყენება, ეკონომიკური და არაეკონომიკური ფაქტორების სისტემური წარმოდგენა და ანალიზი.

კვლევის მიზანი. კვლევის მიზანია გლობალიზაციის თანამედროვე თავისებურებების იდენტიფიცირება, აქედან გამომდინარე, ეკონომიკური ზრდის და განვითარების დეტერმინანტების გამოვლენა, მათი სპეციფიკის დახასიათება, ამ მიმართებით საქართველოს ძირითადი გამოწვევების დახასიათება და შესაბამისი რეკომენდაციების ჩამოყალიბება.

მეთოდი. სამეცნიერო სტატია ეფუძნება კვლევის ისეთ მეთოდებს, როგორცაა ემპირიული ანალიზი, შედარებით-ისტორიული მეთოდი, მიზეზობრივ-შედარებითი ანალიზი, სინთეზი, აბსტრაქცია, სისტემური ანალიზი, მოდელირება.

ლიტერატურის მიმოხილვა. გლობალიზაციის დასაწყისი პერიოდის შესახებ მეცნიერებს შორის არ არსებობს ერთიანი მოსაზრება. არის მოსაზრებები, რომ გლობალიზაცია დაიწყო ჯერ კიდევ კაცობრიობის ისტორიის სათავეებიდან (O'Rourke & Williamson, 2002). თუმცა, დროთა განმავლობაში უძველესი პერიოდიდან მოყოლებული, სხვადასხვა ცივილიზაციებმა განავითარეს კომერციული სავაჭრო გზები, მოხდინეს კულტურული გაცვლა, მოსახლეობის მიგრაციის, მოგვიანებით, უკვე მეოცე საუკუნეში სატრანსპორტო კომუნუნიკაციების და ტექნოლოგიების განვითარების კვალობაზე, მოხდა გლობალიზაციის პროცესის დაჩქარება.

1980-იანი წლების შუა ხანებში როლანდ რობერტსონმა პირველად გამოიყენა ტერმინი გლობალიზაცია კულტურული და რელიგიური ფენომენების გლობალური კონტექსტით აღწერის დროს (Robertson, 1985).

შედგომ გლობალიზაციის პროცესმა მიიღო კომპლექსური ხასიათი და გამოვლინდა ეკონომიკური, ფინანსური, კულტურული, პოლიტიკური, სოციალური, ტექნოლოგიური, გეოგრაფიული და ეკოლოგიური სფეროების ფორმატში.

თანამედროვე გამოწვევების ანალიზის პროცესში, პირველ რიგში, უნდ გამოიყოს გლობალიზაციის კონფრონტაციული ხასიათი, რამაც ჩაანაცვლა ტურბულენტური გლობალიზაცია (Papava, 2022a), რომელიც სახეზე იყო ჯერ კიდევ COVID-19-ის პანდემიის პირობებში. COVID-19 პანდემიის მიმდინარეობის გასული პერიოდის, შემდგომ უკრაინის ომის და სანქციების რეალიზაციის ანალიზი იძლევა საფუძველს გამოიყოს მთლი რიგი ახალი თავისებურებები, რომლითაც შეიძლება დახასიათდეს თანამედროვე გლობალიზაცია, მსოფლიო და გლობალური ეკონომიკა.

გლობალიზაციის თვისობრივად ახალი ფორმატი მოითხოვს ეკონომიკური ზრდის და განვითარების პრობლემატიკის შესაბამის წარმოდგენას და განსხვავებული პრიორიტეტების ფორმირებას. ამ მიმართებით თანამედროვე კონცეფციების და თავისებურებების შესახებ შეიძლება გამოიყოს არაერთი გამოქვეყნებული ნაშრომი (იხ., მაგალითად, Acemoglu, 2002; Agarwal, 2022; Chikobava, 2012; Bedianashvili, 2021a, 2021b, 2022; Van den Berg, 2017; Hess, 2013; Weil, 2012; Papava, 2012, 2018, 2019, 2022; Rodrick, 2013, 2019; Sengupta, 2011).

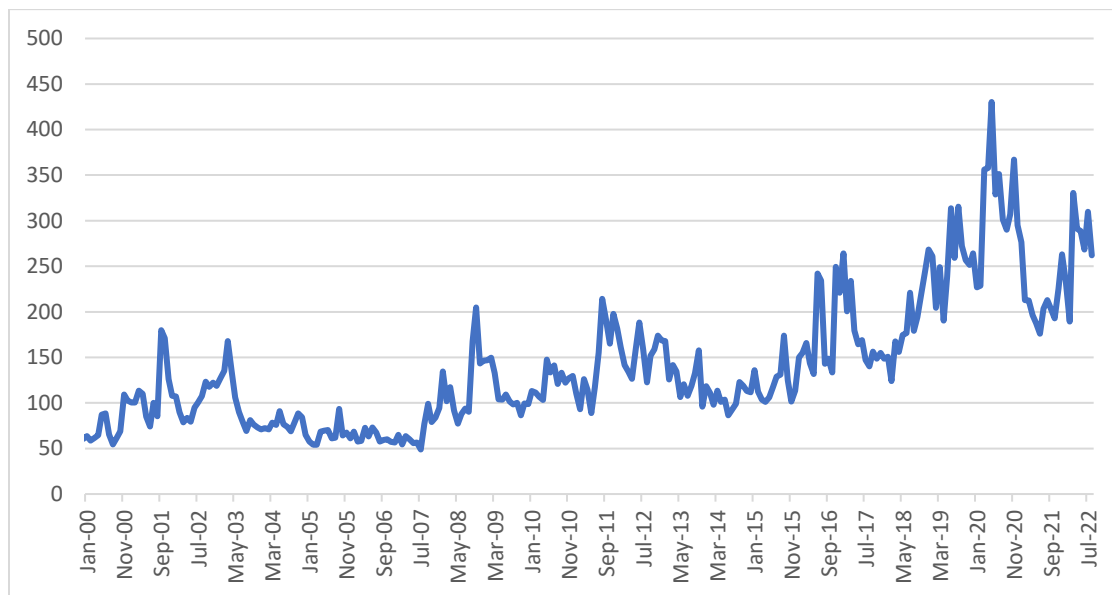
ეკონომიკური ზრდის და განვითარების პრობლემატიკასთან მიმართებით შეიძლება გამოიყოს მთელი რიგი კვლევები, რომლებშიც ასახულია სხვადასხვა ასპექტი, მათ შორის COVID-19-ის პანდემიით გამოწვეული ეკონომიკური შოკების და ეკონომიკური განუზღვრელობის გათვალისწინების თავისებურებები (Acemoglu, 2002; Agarwal, 2022; Balcerowicz & Rzońca, 2014; Bedianashvili, 2021a, 2021b, 2022; Chikobava, 2012; Greiner & Semmler, 2008; Helman, 2004; Van den Berg, 2017; Hess, 2013; Kakulia & Zhghenti, 2019; Konya, 2018; Papava,

2012, 2014, 2018, 2019, 2022b; Petrakis, 2014; Rodrick, 2013, 2019; Ros, 2013; Schumpeter, 1934; Sengupta, 2011; Parkash, 2013; Kirilov et al., 2021; Weil, 2012).

კვლევის შედეგები/დისკუსია. კვლევებმა აჩვენეს, რომ თვისებრივად ახალი კონფონტაციული გლობალიზაციის თანამედროვე გამოწვევების პირობებში, ჯერ კიდევ COVID-19-ის პანდემიის პერიოდის ტურბულენტური გლობალური პროცესების პირობებში მკაფიოდ ფორმირებული განუზღვრელობის ზრდის ტენდენცია, შენარჩუნდა და გაგრძელდა. განუზღვრელობის ზრდა ცალსახად ფიქსირდება გლობალური კონექსტით და ცალეული ქვეყნების მიხედვითაც (Baker, 2016; Bedianashvili, 2021a, 2021b, 2022; Botshekan et al., 2022). ეკონომიკური ზრდის და განვითარების ერთ-ერთი მთავარი დეტერმინანტია სწორედ განუზღვრელობის მაღალი დონე ეკონომიკასა და სოციალურ-ეკონომიკურის სისტემის სხვა სფეროებში.

გლობალური ეკონომიკის განუზღვრელობის ზრდის ტენდენცია ნათლად ჩანს გლობალური ეკონომიკური პოლიტიკის განუზღვრელობის ინდექსის დინამიკაში ბოლო ოცი წლის განმავლობაში (ნახ. 1).

ნახ. 1. გლობალური ეკონომიკური პოლიტიკის განუზღვრელობის ინდექსის დინამიკა

წყარო: აგებულია <https://www.policyuncertainty.com/> -ის მიხედვით

ქვეყნის ეკონომიკური ზრდის და განვითარებასთან მიმართებით ერთ-ერთი დეტერმინანტია სოციალურ-ეკონომიკური განუზღვრელობის მაღალი დონე, რომლის ზრდის ტენდენციაც შენარჩუნდება უახლოეს და შორეულ პერსპექტივაში. უაღრესად მნიშვნელოვანია სოციალურ-ეკონომიკური სისტემის ყველა დონეზე ცოდანზე დაფუძნებული გადაწყვეტილების მიღების პროცესის ფორმირება გრძელვადიანი საპროგნოზო ნაწილის არსებითი გაძლიერებით (Bedianashvili, 2021a).

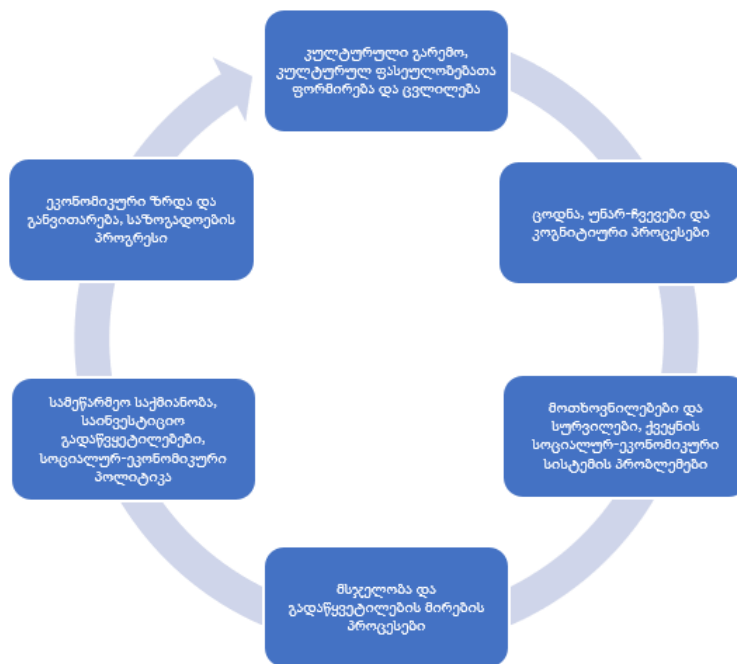
განსაკუთრებით უნდა გამოიყოს ეკონომიკური ზრდის და განვითარების ისეთი დეტერმინანტი, როგორცაა კლიმატის გლობალურ ცვლილებასთან დაკავშირებული გამოწვევები და შეზღუდვები. კლიმატის პოლიტიკისა და ეკონომიკური ზრდის

ურთერთმომართების ოპტიმიზაცია, გამომდინარე მდგრადი განვითარების უზრუნველყოფის მოთხოვნებიდან, არის აღნიშნული კლიმატური შეზღუდვის შერბილების ერთ-ერთი ეფექტიანი ვარიანტი. აქ მდგრადი განვითარება უნდა გულისხმობდეს ეკონომიკის, სოციალური სფეროს და ბუნებრივი გარემოს სისტემურ მდგრადობას.

ეკონომიკური განვითარების დეტერმინანტებს შორის აღსანიშნავია ცოდნაზე დაფუძნებული ეკონომიკის ფორმირება და შემდგომ მისი ეფექტიანი ფუნქციონირება, ასევე ინოვაციური ფაქტორის გამოყენების დონე ქვეყნის ეკონომიკაში და უშუალოდ სამეწარმეო საქმიანობის სფეროში. კონფრონტაციული გლობალიზაციის პირობებში ამ ფაქტორების როლი განსაკუთრებით იზრდება.

განუზღველობის გაზრდა, კორონომიკული კრიზისი, ომი და სხვა ეკზოგენური შოკების გამომწვევი ფაქტორების არსებობა და მათი გაჩენის მაღალი რისკი მომავალშიც უფრო აქტუალურს ხდის ცოდნაზე დაფუძნებული ეკონომიკის ისეთ მიმართულებებს, როგორცაა ეკონომიკის და მთლიანად საზოგადოების დიჯიტალიზაცია, უშუალოდ ცოდნაზე დაფუძნებული სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ხელშეწყობა და ცოდნაზე დაფუძნებული სამეწარმეო საქმიანობა (Bedianashvili, 2021a).

ნახ. 2. ეკონომიკური ზრდა და განვითარება საზოგადოების კულტურულ ფასეულობათა ცვლილებების კონტექსტით

წყარო: აგებულია ავტორის მიერ.

ეკონომიკური ზრდის და განვითარების კონტექსტით განსაკუთრებული როლი ეკუთვნის კულტურულ დეტერმინანტებს - ქვეყნის ეროვნული კულტურის თავისებურებებს. ისინი არსებითად განაპირობებენ როგორც ეკონომიკური ზრდის, ასევე მთლიანი სოციალურ-ეკონომიკური სისტემის განვითარების რაოდენობრივ და თვისებრივ ასპექტებს. მაკრო

დონეზე ეს გამოვლინდება პირველ რიგში სოციალურ-ეკონომიკური პოლიტიკის ფორმირების და რეალიზაციის პროცესში, ხოლო მიკრო დონეზე - სამეწარმეო საქმიანობის ორიენტირების ფორმირებისას, მეწარმეობის განვითარების დონეში და ეფექტიანობაში (ნახ.2). რაც შეეხება საქართველოსთვის სასურველ მდგომარეობას, ის ცვლილებები, რომლებიც საჭიროა განხორციელდეს კულტურულ ფასეულობათა ტრანსფორმაციისთვის, ესაა ჩვენი ქვეყნისთვის აქტუალური გრძელვადიანი ორიენტაციის (პრაგმატიზმის) გაძლიერება, ძალაუფლებრივი დისტანციის შემცირება და ინდივიდუალიზმის თვისებების განვითარება (ბედიანაშვილი, 2016, 2017).

დასკვნები და წინადადებები. თანამედროვე პირობებში გასათვალისწინებელია ეკონომიკური ზრდის და განვითარების ახალი დეტერმინანტები, რაც უფრო მკაფიო ხდება კონფრონტაციული გლობალიზაციის კონტექსტში. მათ შორის პირველ რიგში უნდა გამოიყოს სოციალურ-ეკონომიკური განუზღვრელობის მაღალი დონე და მისი ზრდის ტენდენცია, კლიმატის გლობალური ცვლილების პრობლემები, ცოდნაზე დაფუძნებული ეკონომიკის ფორმირება, ქვეყნის კულტურის და ფასეულობების მაჩვენებლების თავისებურებები. ამ მიმართებით მნიშვნელოვანია შესაბამისად სოციალურ-ეკონომიკური სისტემის ყველა დონეზე ცოდნაზე დაფუძნებული გადაწყვეტილების მიღების პროცესის უზრუნველყოფა გრძელვადიანი საპროგნოზო ნაწილის არსებითი გაძლიერებით, კლიმატის პოლიტიკისა და ეკონომიკური ზრდის ურთერთმიმართების ოპტიმიზაცია, გამომდინარე მდგრადი განვითარების უზრუნველყოფის მოთხოვნებიდან, არის აღნიშნული კლიმატური შეზღუდვის შერბილების ერთ-ერთი ეფექტიანი ვარიანტი, ეკონომიკაში და უშუალოდ სამეწარმეო საქმიანობის სფეროში ინოვაციური ფაქტორის გამოყენების დონის ამაღლება, ეკონომიკის და მთლიანად საზოგადოების დიჯიტალიზაცია, ქვეყნისთვის აქტუალურ ადამიანებში გრძელვადიანი ორიენტაციის (პრაგმატიზმის) გაძლიერება, ძალაუფლებრივი დისტანციის შემცირება და ინდივიდუალიზმის თვისებების განვითარება.

გამოყენებული ლიტერატურის ჩამონათვალი

- ბედიანაშვილი, გ. (2021ბ). კოვიდ-19-ის სოციალურ-ეკონომიკური ეფექტები და ეკონომიკური განუზღვრელობის გამოწვევები. *VI საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის მასალები: გლობალიზაციის გამოწვევები ეკონომიკასა და ბიზნესში*. ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტი. 34-38.
- ბედიანაშვილი, გ. (2014). კულტურა, როგორც ინსტიტუტი ქვეყნის და საერთაშორისო ბიზნესის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების კონტექსტში. *ეკონომისტი*, 6, 6-16.
- ბედიანაშვილი, გ. (2016). გლობალური ბიზნესგარემო, ევროპული ინტეგრაცია და საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების კულტურული პოტენციალი. *გლობალიზაცია და ბიზნესი*. 1, 9-25.
<https://doi.org/10.35945/gb.2016.01.002>

- Konya, Istvan. 2018. *Economic Growth in Small Open Economies. Lessons from the Visegrad Countries*. Centre for Economic and Regional Studies Budapest, Hungary.
- Botshekan, MH, Takaloo, A., Soureh, RH, Abdollahi Poor MS (2022). Global Economic Policy Uncertainty and Non-Performing Loans in Iranian Banks: Dynamic Correlation using the DCC-GARCH Approach. *Journal of Money and Economy*. 16 (2), 187-212. doi: 10.29252/jme.16.2.187.
- O'Rourke, K. H., & Williamson, J. G. (2002). When did globalization begin? *European Review of Economic History*, 6, 23-50.
- Papava, V. (2012). Economic Growth in the Central Caucaso-Asian Countries Adjusted for the Catch-Up Effect. *CENTRAL ASIA AND THE CAUCASUS*. 13(4), 120-128.
- Papava, V. (2014). The Catch-Up Effect and Regional Comparisons of Growth Indicators (With the Eastern Partnership Countries as an Example). *Problems of Economic Transition*, 57(3), 3–12.
- Papava, V. (2018). Catching Up and Catch-Up Effect: Economic Growth in Post-Communist Europe (Lessons from the European Union and the Eastern Partnership States). *European Journal of Economic Studies*, 7(2), 109-125.
- Papava, V. (2019). On the economic growth in post-communist countries of Eastern Europe. *Economics and Mathematical Methods*, 56(1), 34-43. doi: 10.31857/S042473880006769-4
- Papava, Vladimer. (2022a). “Pandemic, War and Economic Sanctions: From Turbulent to Confrontational Globalization.” *Eurasia Review*, May 23. <https://www.eurasiareview.com/23052022-pandemic-war-and-economic-sanctions-from-turbulent-to-confrontational-globalization-oped/?fbclid=IwAR1zLFJs1kUFJWgp6qRXXRWhLOy2OWnWjwIVUjMwjphnjqs0OKoUQSi12Z4I>
- Papava, V. (August 04, 2022b). On Economic Growth in G20 Countries in 2022, Adjusted for Catch-Up Effect. *Eurasia Review*.
- Petrakis, E. P. 2014. *Culture, Growth and Economic Policy*. Springer Heidelberg New York Dordrecht London
- Robertson, R. (1985). The relativization of society: Modern religion and globalization. In: Shepherd, William C. and Robbins, Thomas (eds) *New Religious Movements and the Law*. New York: Crossroads Books.
- Rodrick, D. (2013). The Past, Present, and Future of Economic Growth.
- Rodrik, D. (2019). Where Are We in the Economics of Industrial Policy? VoxEU.org, 21 January <https://voxdex.org/topic/public-economics/where-are-we-economics-industrial-policies>
- Ros, J. (2013). *Rethinking Economic Development, Growth, and Institutions*. Oxford University Press.
- Schumpeter, J. A. 1934. *The Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest, and the Business Cycle*. Cambridge: Harvard Business Press.
- Sengupta, J. (2011). *Understanding Economic Growth: Modern Theory and Experience*. The University of California, Santa Barbara College of Letters & Science.
- Sengupta, J. 2011. *Understanding Economic Growth: Modern Theory and Experience*. Springer New York Dordrecht Heidelberg London.
- Singh, Pavitar, Parkash (Edited). 2013. *Economics of Growth and Development*. Lovely Professional University Phagwara.
- Strategies of Socio-Economic Development and Mechanisms of Their Implementation in the Conditions of Economic Uncertainty and Globalization Changes*. 2021. Editor: Yurii Kirilov; Givi Bedianashvili; Ganna Zhosan; Quji Bichia. Kherson, Tbilisi.
- Weil, David, N. 2012. *Economic Growth*. New York: Pearson. <https://www.pdfdrive.com/economic-growth-3rd-edition-e188958246.html>

- owth&qid=1658688675&s=books&sprefix=economic+growth%2Cstripbooks-intl-ship%2C228&sr=1-35&asin=B01LZD0TGC&revisionId=eb07a386&format=1&depth=1
- Hess, P., N. (2013). *Economic Growth and Sustainable Development*. Routledge is an imprint of the Taylor & Francis Group, an Informa business.
- Kakulia, N., Lazarashvili, T. (2019). “Institutional Transformation and its Challenges in Georgia.” Materials of VI International Scientific Conference: *Challenges of Globalization in Economics and Business*. Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Faculty of Economics and Business. 174-178 (In Georgian).
- Kakulia, N., Zhghenti, T. (2019). “Institutional Determinants of Economic Growth in Georgia and in Other Post-Communist Economies.” *World Academy of Science, Engineering and Technology*. 13 (5): 642-645.
- Konya, Istvan. (2018). *Economic Growth in Small Open Economies. Lessons from the Visegrad Countries*. Centre for Economic and Regional Studies Budapest, Hungary.
- Botshekan, MH, Takaloo, A., Soureh, RH, Abdollahi Poor MS (2022). Global Economic Policy Uncertainty and Non-Performing Loans in Iranian Banks: Dynamic Correlation using the DCC-GARCH Approach. *Journal of Money and Economy*. 16 (2), 187-212. doi: 10.29252/jme.16.2.187
- O’Rourke, K. H., & Williamson, J. G. (2002). When did globalization begin? *European Review of Economic History*, 6, 23-50.
- Papava, V. (2012). Economic Growth in the Central Cascao-Asian Countries Adjusted for the Catch-Up Effect. *CENTRAL ASIA AND THE CAUCASUS*. 13(4), 120-128.
- Papava, V. (2014). The Catch-Up Effect and Regional Comparisons of Growth Indicators (With the Eastern Partnership Countries as an Example). *Problems of Economic Transition*, 57(3), 3–12.
- Papava, V. (2018). Catching Up and Catch-Up Effect: Economic Growth in Post-Communist Europe (Lessons from the European Union and the Eastern Partnership States). *European Journal of Economic Studies*, 7(2), 109-125.
- Papava, V. (2019). On the economic growth in post-communist countries of Eastern Europe. *Economics and Mathematical Methods*, 56(1), 34-43. doi: 10.31857/S042473880006769-4
- Papava, V. (August 04, (2022a). On Economic Growth in G20 Countries in 2022, Adjusted for Catch-Up Effect. *Eurasia Review*.
- Papava, Vladimer. (2022b). “Pandemic, War and Economic Sanctions: From Turbulent to Confrontational Globalization.” *Eurasia Review*, May 23. <https://www.eurasiareview.com/23052022-pandemic-war-and-economic-sanctions-from-turbulent-to-confrontational-globalization-oped/?fbclid=IwAR1zLFJs1kUFJWgp6qRXRWhLOy2OWnWjwIVUjMwjphnjqs0OKoUQSj12Z4I>
- Petrakis, E. P. (2014). *Culture, Growth and Economic Policy*. Springer Heidelberg New York Dordrecht London
- Robertson, R. (1985). The relativization of society: Modern religion and globalization. In: Shepherd, William C. and Robbins, Thomas (eds) *New Religious Movements and the Law*. New York: Crossroads Books.
- Rodrick, D. (2013). The Past, Present, and Future of Economic Growth.
- Rodrik, D. (2019). Where Are We in the Economics of Industrial Policy? VoxEU.org, 21 January <https://voxdex.org/topic/public-economics/where-are-we-economics-industrial-policies>
- Ros, J. (2013). *Rethinking Economic Development, Growth, and Institutions*. Oxford University Press.
- Schumpeter, J. A. (1934). *The Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest, and the Business Cycle*. Cambridge: Harvard Business Press.
- Sengupta, J. (2011). *Understanding Economic Growth: Modern Theory and Experience*. The University of California, Santa Barbara College of Letters & Science.

